

Социолошки преглед бр. 1/1938

Приредили и уредили
Проф. др Јовица Тркуља
Проф. др Урош Шуваковић

Социолошки преглед бр. 1/1938

Београд, 2018.

СОЦИОЛОШКИ ПРЕГЛЕД БР. 1/1938

– друго, фототипско издање –

Приредили и уредили

Проф. др Јовица Тркуља

Правни факултет Универзитета у Београду

Проф. др Урош Шуваковић

Учитељски факултет Универзитета у Београду,
главни и одговорни уредник *Социолошкој њреїледа*

Издавачи

Српско социолошко друштво, Београд

Институт друштвених наука, Београд

За издаваче

Проф. др Јасмина Петровић

председница Српског социолошког друштва, Београд

др Горан Башић

виши научни сарадник, директор Института друштвених наука, Београд

Техничка њриїрема

Борис Поповић

Лекїура и корекїура

Завод за уџбенике, Београд

Шїамїа

Graficolor, Краљево

Тираж 300 примерака

ISBN 978-86-81319-13-0 (ССД)

ISBN 978-86-7093-213-5 (ИДН)

Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије
помогло је објављивање овог издања.

САДРЖАЈ

<i>Социолошки њреїлед</i> – почеци социолошке периодике у Србији (Предговор другом, фототипском издању <i>Социолошкої њреїледа</i> бр. 1/1938).....	VII
<i>Социолошки њреїлед</i> бр. 1/1938	XIII
Белешке о ауторима радова	i
Именски регистар	xiii
Пренумеранти репринт издања <i>Социолошкої њреїледа</i> бр. 1/1938	xxxvii

СОЦИОЛОШКИ ПРЕГЛЕД – ПОЧЕЦИ СОЦИОЛОШКЕ ПЕРИОДИКЕ У СРБИЈИ

(Предговор другом, фототипском издању
Социолошкој њрејледа бр. 1/1938)

1. – Поновно објављивање првог броја часописа *Социолошки њре-
їлед*, гласила Друштва за социологију и друштвене науке, после осамде-
сет година, захтева минимална објашњења.

Након оснивања Друштва за правну филозофију и социологију
1935. и Друштва за социологију и друштвене науке 1938. године, почео
је да излази нови социолошки часопис – *Социолошки њреїлед*, чији је
уредник био Ђорђе Тасић. Часопис је био стручно профилисан и у њему
су објављени прилози из социологије и њених дисциплина. Први број
је изашао као зборник у Б5 формату, на 436 страница и конципиран је
тематски. Његов циљ је био да допринесе развоју у Србији нове друшт-
твене науке – социологије – њеном промовисању, објашњавању њених
теоријских основа и покушају да се социолошка знања примене у изуча-
вању савременог друштва.

Сарадници часописа били су наши најугледнији правници, акаде-
мици и професори универзитета. У својим прилозима расправљали су
о кључним питањима социолошке науке: предмету, задацима и односу
према осталим друштвеним наукама. Они су заступали становиште о
социологији као синтетичкој и општој науци о друштву. Неколико ауто-
ра је нагласило да је веома тешко повући оштре границе између опште
социологије и тзв. посебних социологија, јер су њихови односи много-
струко узајамно условљени.

Поред аналитичког карактера, прилози у овом првом броју имали
су и програмски карактер. Јасно је назначено да ће се часопис „превас-
ходно заинтересовати за таква питања као што су: однос нације према
држави, разних друштвених снага према политичким формама, за поло-
жај појединих друштвених група, сталежа, класа и професија у друш-
тву“. Њихово проучавање у контексту дате „социјалне економске подлоге“
треба да покаже илузорност свих романтичарских, националистичких

или расистичких застрањивања, проистеклих из теорија према којима само треба „хтети и бити свестан своје особености психичке и моралне, па да је готово све“ (Уређивачки одбор, 1938, стр. 4). Видимо, дакле, тежњу уредништва и аутора ка томе да теме њихових прилога буду актуелне, теоријско-методолошки релевантне и солидно научно утемељене.

Одлучујућу улогу у формирању Социолошког друштва и часописа *Социолошки њреїлед* имао је Ђорђе Тасић, професор Правног факултета Универзитета у Београду. То му, извесно, не би пошло за руком да није имао свесрдну подршку водећих професора на челу са Слободаном Јовановићем, Живојином Перићем, Томом Живановићем, Михаилом Илићем, Божидаром С. Марковићем, али и млађих снага које су у кадровском смислу обогатиле наставу социологије на Правном факултету: Сретена Вукосављевића и Радомира Д. Лукића (Антонић, 2015, стр. 267). Они су имали разумевање за младу социолошку науку и доследно су подржавали њену универзитетску институционализацију у Србији. Захваљујући њима, Тасић је имао солидне претпоставке и основе од којих је кренуо у оснивању социолошког друштва и часописа. На тај начи све што је у Србији од 1935. до 1941. године подузимано у циљу афирмације социологије као наставне и научноистраживачке дисциплине углавном је везано за његово име.

Нажалост, рад Социолошког друштва и часописа прекинуо је Други светски рат, у којем је, као жртва окупатора, настрадао Ђорђе Тасић. Остали чланови Друштва за социологију и друштвене науке и сарадници *Социолошкої њреїледа* повукли су се и већина њих су престали да се занимају за социологију и социолошке теме.

Непосредно по ослобођењу земље, развој социологије и социолошке периодике започет у међуратном периоду заустављен је и онемогућен (Тркуља, 2018, стр. 37). Залагањем Тасићевог сарадника Радомира Д. Лукића дошло је до обнове рада удружења социолога Србије 1954, као дела Југословенског удружења за социологију – Секција за НР Србију, која убрзо узима назив Српско социолошко друштво и од 1961. обнавља излажење *Социолошкої њреїледа*, који ће на Универзитету у Београду бити солидан темељ за конституисање социологије као научне и универзитетске дисциплине у Србији од средине педесетих година XX века.

2. – Ове године навршава се осамдесет година од објављивања првог броја *Социолошкої њреїледа* далеке 1938. године. У тренутку када репринт првог броја буде излазио из штампарије, биће објављен и 200. број нашег часописа (3/2018). Оваква традиција излажења не би била занемарљива ни када је реч о развијеним земљама Запада, у којима је социологија и настала као наука, а када је реч о Србији и простору бивше Југославије, она је свакако изузетак. *Социолошки њреїлед* је данас најстарији социолошки часопис који излази на подручју некадашње Југославије, „први прави социолошки часопис код нас“ (Митровић, 1982, стр.

115). Пратећи из броја у број овај часопис, може се стећи прилично јасна слика о развоју социологије и њених дисциплина у нас, али и о везама наше са светском (социолошком) науком.

Садашња Редакција часописа је због тога одлучила, и поверила нама у задатак, да приредимо друго, фототипско издање *Социолошкої њреїледа* 1/1938. Подстрек за то дао је претходни главни и одговорни уредник часописа, колега проф. др Душан Маринковић, коме на томе, као и на уређивању часописа, одајемо дужно признање. Идеја је да се традиција прикаже у свом пуном сјају, јер је збиља први број часописа засијао на научном небу Краљевине Југославије на начин да та светлост обасјава нашу науку и данас. Стога је исправан закључак да је појава *Социолошкої њреїледа* 1938. „врхунац развоја ове научне дисциплине у Србији између два светска рата и, истовремено, темељ на коме се успешно развијала социологија у Србији после Другог светског рата“ (Антонић, 2018, стр. 7). Јер, значајну улогу у популаризацији социологије и институционализацији њених дисциплина у Србији имали су оснивачи и аутори *Социолошкої њреїледа*. Под њиховим утицајем у међуратном периоду у Србији је стасала плејада врских истраживача и наставника Универзитета у Београду који су се на систематски начин бавили социологијом и њеним дисциплинама: социологијом села, социологијом права, политичком социологијом, криминологијом, пенеологијом. (Миљковић, 1988).

Када цењени читалац буде читао страну по страну, увериће се не само у то колико су идеје његових аутора биле авангардне у то време већ и у то колико су оне напредне данас, колико превазилазе плотове и баријере који су, касније, с академским развојем социологије успостављане и омеђавале спознају друштва и друштвених феномена. Прва редакција *Социолошкої њреїледа* је као начело свог рада успоставила „сарадњу свих друштвених наука“ (Уређивачки одбор, 1938, стр. 7). Али, они сасвим савремено у духу мултидисциплинарног приступа иду и даље, уочавајући „да ако има биолошког момента, имао и социалног: ако има психолошког, има и она друга два: биолошког и социалног“ (Уређивачки одбор, 1938, стр. 7). Скоро шест деценија касније, Гулбенкијанова комисија којом је председавао Волертин (Immanuel Wallerstein) ово исто је формулисала следећим налазом: „Бити историчан, уосталом, није искључиви делокруг особа који се зову историчари. То је обавеза свих научника у области друштвених наука. Бити социологичан није искључиви делокруг особа које се зову социолози. То је обавеза свих научника у области друштвених наука [...] Укратко, ми не верујемо да постоје монополи мудрости, нити зоне знања резервисане за особе са посебним академским степенима“ (Извештај Гулбенкијанове комисије, 1997, стр. 123).

3. – Међу ауторима првог броја *Социолошкої њреїледа* било је правника, филозофа, историчара, биолога, психолога и како Редакција на-

глашава „по правилу“, свако се бавио својом струком; „ако је учињен који изузетак, ми смо били сигурни, у обавештеност и способност нашег сарадника“ (Уређивачки одбор, 1938, стр. 5).

Ми смо овде, само у погледу односа социологије и других наука, истакли савременост схватања аутора текстова и чланова Уређивачког одбора првог броја нашег часописа. Тиме се, међутим, њихов допринос не исцрпљује, нити се на њега може свести. Од свог настанка, *Социолошки ѝреїлед* је, осим научне, имао и друштвену димензију, и то у два правца: у погледу научне популаризације социологије као науке која се тада код нас тек развијала – започевши свој пут, баш као и наш часопис, на београдском Правном факултету – али и у погледу стручне едукације чланова Друштва за социологију и друштвене науке које је, предвођено проф. др Ђорђем Тасићем, који је био и уредник *Социолошкої ѝреїледа* (Митровић, 1982, стр. 115), радило на утемељењу социологије као академске дисциплине, стварању кадра и представљању тога чиме се бави ова наука тадашњим студентима Правног факултета и другима који су били заинтересовани. Отуда је у првом броју објављено око 150 приказа – анотација, значајних књига (страних и домаћих) из области социологије. Та је „просветитељска“ традиција дуго времена чувана, па је у једном тренутку замрла под налетом сциенометрије, да би га садашња Редакција часописа обновила.

Добро је познатао и често се истиче да је поштовање прошлости најпоузданија подлога на којој се гради будућност. Предајући читаоцима у руке фототипско издање *Социолошкої ѝреїледа* 1/1938, ми држимо да им предајемо у руке веома значајно дело научне и културне баштине овог народа. Не само због чувања традиције, већ и због мотивације садашњим генерацијама научника да стреме ка томе да макар буду достојни научних висина својих предака.

У Београду, октобра 2018.

Приређивачи

Литература:

- Антонић, С. (2015). Радомир Д. Лукић као оснивач Српског социолошког друштва. У Д. Н. Баста, С. Аврамовић (ур.) *Научно наслеђе Радомира Д. Лукића*. Београд: САНУ - Одељење друштвених наука; Правни факултет Универзитета у Београду
- Антонић, С. (2018). Оснивање Социолошког прегледа 1938. године. *Социолошки ирејлед* ЛП (1): 7-23. doi:10.5937/socpreg52-17319
- Гулбенкијанова комисија (1998). *Како оиџвориџи друшџивене науке: извешџај Гулбенкијанове комисије за ресџрукџурирање друшџивених наука*. Подгорица: ЦИД
- Миљковић, А. (1988). Плурализам у српској социологији до 1941. године. *Социолошки ирејлед* XXII (3): 173-199. Доступно на <http://www.socioloskipregled.org.rs/2017/08/20/socioloski-pregled-1988/>
- Митровић, М. (1982). *Јуџословенска иреграйџна социолоџија*. Београд: ИИЦ ССО Србије
- Тркуља, Ј. (2018). Настанак социолошке периодике у Србији: допринос професора правних факултета у Београду и Суботици утемељењу социолошке периодике између два светска рата. *Социолошки ирејлед* ЛП (1): 24-52. doi:10.5937/socpreg52-16958
- Уређивачки одбор (1938). Увод. *Социолошки ирејлед*, књ. 1. Београд: Друштво за социологију и друштвене науке

ДРУШТВО ЗА СОЦИОЛОГИЈУ И ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ
21, ТОПЛИЧИН ВЕНАЦ 21.

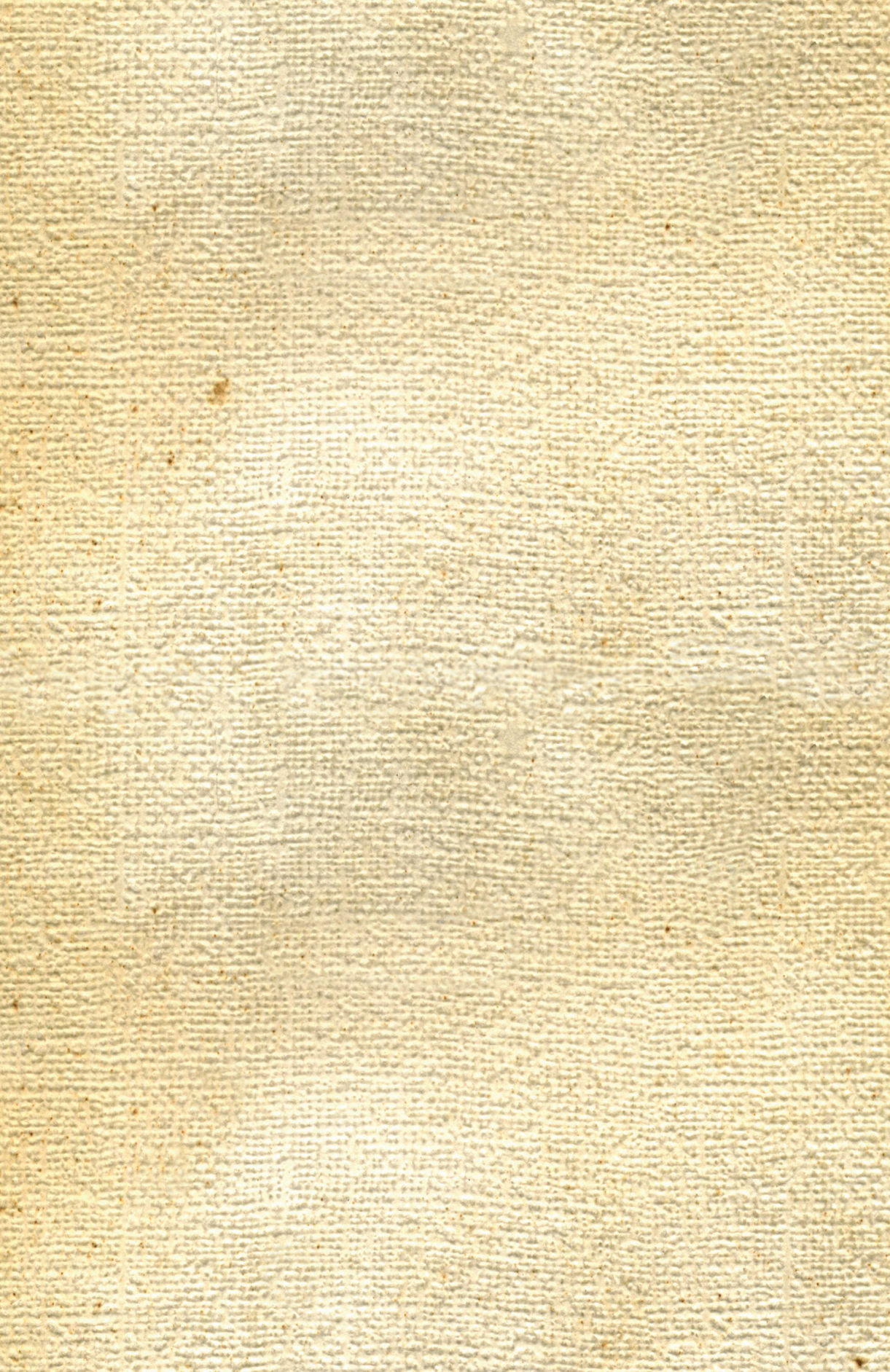
СОЦИОЛОШКИ ПРЕГЛЕД

КЊИГА I

БЕОГРАД
ИЗДАЊЕ ДРУШТВА ЗА СОЦИОЛОГИЈУ
И ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

21, Топличин венац

1938

СОЦИОЛОШКИ ПРЕГЛЕД

КЊИГА I

БЕОГРАД

**ИЗДАЊЕ ДРУШТВА ЗА СОЦИОЛОГИЈУ
И ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ**

21, Топличин венац

1938

У В О Д

Друштво за социологију и друштвене науке (раније Друштво за правну филозофију и социологију) постоји већ три године. У овом краћком времену оно је отпочело научни рад у више праваца. Овом књигом оно је отпочело један нов посао: издавање радова чланова и сарадника (пријатеља) друштва, извесним делом и реферата одржаних на састанцима. Ова, прва књига посвећена је методолошким питањима и прегледу социологије и социалних наука у сираном свету и код нас. После ње наскоро ће доћи и друге. Једна од првих ће бити посвећена социологији села, за које смо већ припремили знатним делом материјала. И тако ћемо наставиши даље наш рад.

Друштво има скромну амбицију да припомогне са своје сиране, према моћима својих чланова и према могућностима рада код нас, најрејку друштвених наука у нас. Оно није дошло да руши ауторитете или да прокламује истине, за које се у свету не зна. Оно има ту скромну амбицију да пође корак даље у проучавању друштвеног живота од оне тачке, до које се код нас дошло, и да пренесе методе рада који су већ победиле у свету. Специјално, социологија је код нас заостављена као у рејку којој земљи. Буквално колико тек јуче она постојаје један засебан предмет на нашим универзитетима. Пре тога бар код нас Срба, г. С. Јовановић је, у оквиру својих курсева државног права, излагао социолошке школе и проблеме, и тако будио жив интерес за ову науку код омладине. Од људи ван универзитета г. Мих. Аврамовић, отац нашег задругарства, може се сматрати пиониром ове науке. Ми имамо ту повољну прилику да можемо нашим читаоцима у овој, првој нашој књизи, пружити сад њихове прилоге. Нећемо говорити о потреби социологије са научног гледишта; о томе ће читати у свима чланцима ове књиге од првог до последњег. Рецимо шта ће она за нас морално и прак-

ично значити. Социологија је за нас свест наша о нама, најбошћунија, најсадржајнија, најистинитија и најбогатија; она за нас постаје и наша савест. Из епског и фолклористичког она нас уводи у актуелност, која можда, не би била интересантна или вишешка, ни живописна за око, али која је наша, јер у њој и од ње живимо, и која припада делом онима који долазе после нас. Полазећи од конкретного и живог и у области културе, она не исцртава из вида да је култура интернационална по својој природи, заједничка тековина народа, и тиме нас чува од романтизирања националистичких или расистичких. Она нас чини скромним и мудрим, јер нам обраћа пажњу на зависност културе од услова који су не само објективни него директно сјољашњи и материални (број становништва, економска могућност и ш. д.). Насупрот теоријама о томе да ваља само хити и бити свестан своје особености психичке и моралне, па да је гошво све, она нам указује на социалну и економску подлогу. Данас ће нас она, заједно са економијом, ставити пред питање: куда ћемо у нашој привреди? Аграр се налази у тешком положају, има ли излаза и помоћи за нашу земљу која је аграрна? Од овога зависи судбина нашег народа и његовог културног развоја, и чак може се рећи оштанка. Прелазити преко тога ћушке, или то не видети, данас се граничи са несавешношћу. Ово основно питање ми смо дужни да упознамо дубље и што свестраније, особито у вези са капитализмом и да према том нашем сазнању заузмемо један став више песимистички или више оптимистички. Али и наше национално питање и наше политичко питање не може наћи своје правилно решење, ако се не гледа на њега и социолошки, и то наиме ако се не разуме исправно однос нације према држави, друштвених снага према политичким формама. Имајући интереса за друштвене и економске помените, за друштвене групе, сталеже, класе, професије, социологија може само ублажити оштрину племенске суревњивости, јер ће зајавити неминовне исходовитости, код појединих друштвених редова. Тако смо ми, вођени сазнањем да се само преко социологије, може доћи до јасне слике социалне стварности и вођени савешћу да свој дуг одужујемо народу и друштву, ми смо упоредо са теориским радом ошпочели и практичан на проучавању нашег друштва и, пре свега, нашег села.

Можемо констатирајући са задовољством да међу нашим сарадницима у овој књизи имамо два биолога, једног историчара и једног психолога. (Хвала богу, имамо иначе и лекаре, књижевнике, агрономе и др.). Ми други

ми смо правници, економисти, социолози и филозофи правници. Сарадњу људи различитих струка ми желимо да поставимо на ширу основу. Ово неколико наших пријатеља, који су нам присијуили од првог часа, утврдило је да ће се моћи развијати свест о потреби сарадње и са оне друге стране из других струка који су на разне начине и у разним обласима укључени да испитују оно што је свима опште и битно. Само у овој широкој и блиској сарадњи доћи ће се до једне свестране и релезивно потпуне истине.

У првом делу ове књиге расправљају се методолошка питања, и то, на име, везе посебних наука, друштвених или суседних, са социологијом и њихово разграничење од ње. Без претеривања можемо рећи да се ова питања код нас, највећим делом, први пут постављају у опште, и први пут, сигурно, на једном месту као што ми чинимо. Имали бисмо права можда да у том погледу и још нешто више од тога утврдимо, али ми се уздржавамо да то учинимо. Међутим ми нисмо ипак имали за циљ да дамо једно систематско дело у том погледу, које би обухватило сва питања одн. све науке, не пропустивши ни једну. Ми смо се потрудили да, према стручности наших чланова и сарадника и нашим општим могућностима, обухватимо што већи број што важнијих питања. У колико нису обухваћена, она ће бити у следећим свескама. По правилу, свако је обрађивао питање своје струке; ако је учинен који изузетак, ми смо били сигурни у обавештеност и способност нашег сарадника.

Оно што је од битног значаја у колективном раду ове врсте, то је опште заједничка концепција што је, несвесно и спонтано, дошло до изражаја. Кад смо све ове радове скупили на једном месту, могли смо још утврдити да овај заједнички дух влада у толикој мери, да је то у извесном смислу могло бити мало откровење. И то ће бити, надамо се, један важан момент у учвршћивању нашег моралног јединства, јер смо сазнали да смо више једно него што смо мислили.

Сви се слажемо што се тиче потребе социологије и социолошке методе. У томе нам пружају драгоцену помоћ наши сарадници биолози, историчар и психолог. Али, са друге стране, није случајно што се сви слажемо и у томе, да треба уклонити, као ненаучне и штејне, предмете који би хтели предоминантност једне науке над другима. С једне стране, ако има биолошког момента има и социалног; ако има психолошког, има и она друга два: биолошког и социалног. С друге стране, ако је социологија као општа наука потребна специјалним

социалним наукама, ове су потребне социологији. Овакав наш основни став одговара савршено стању друштвених наука и социологије. Данас социологија нема више империјалистичких амбиција, које су у једном тренутку поједини социолози имали, тежећи да узме места филозофије. Данас она ниши хоће да буде филозофија ниши хоће да потисне друге науке, нарочито не посебне друштвене науке, и напротив, она хоће да сарађује са њима и да се користи њиховим резултатима. Под сугестијом идеје о потреби социологије и социолошке методе, наши сарадници су се потрудили да покажу везе између неколико наука и социологије, и докажу њихове сарадње, али они су самим тим често вршили и разграничење ових наука од социологије.

У овој публикацији, ми се задовољавамо да дамо оштри и понекад сумаран поглед на проблем и заузмемо један начелан став, користећи се резултатима и развојем научне мисли у цивилизованом свету. На сва ова питања ми ћемо се у шоку времена, у доцнијим нашим публикацијама, враћати. Онда ће наше анализе бити све конкретније, и зашто наш суд сигурнији и самосталнији. Ми то очекујемо нарочито као последицу нашег проучавања појединих питања која се тичу наше земље, тј. приликом практичне примене социолошке методе, јер се тада морамо враћати на проблем метода, проверавајући његову тачност и употребљивост. Што се тиче разграничавања наука, за неке од њих тек будућност може да да правилног одговора када се види јасно, при раду дали их чињенице, које су узете за објект ових наука, могу у довољној мери да одвоје од других наука. У осталом, као што је познато у томе игра улогу и традиција и конвенционалност, јер су се код разних народа социалне науке различито формирале по свом објекту, броју и називу.

Расправљање питања о односу посебних друштвених наука према социологији, поставља нам се питање и односу опште социологије према посебним (привредне, правне, религиозне итд.), као и о односу посебних социологија према посебним друштвеним наукама (економије, права, религије итд.). Ова питања су додирнули неки наши чланови, али их нико није специјално расправљао. За то ћемо се на њима задржати, износећи неколике начелне примедбе.

¹⁰ Логички узевши, немогуће је одвојити посебне социологије од опште, и то из простог разлога, што се ни један фактор не може објаснити, ако се не схвати у вези са осталима, и то истовремено као пасиван и активан. То ипак не искључује да чињенице имају извесну

самосталност и да су међу њима узрочне везе ближе или даље. Али њихова самосталност може бити само релативна и, вероватно њихове међусобне везе морају бити комплексне, и ко зна дали оне не зависе од датих историских и друштвених констелација (што ће рећи да значај фактора може варираати.) Ова релативна самосталност, као и потреба поделе рада (стручности), оправдавају одвајање специјалних наука од опште социологије. Међутим границе међу њима не могу се прецизно одредити и оне ће се мешати и имати граничних проблема.

2^о Деликатније је питање о разлици између специјалних социјалних наука и специјалних социологија. Једно је сигурно да се могу одвојити нормативне науке као на пр. правна, јер полазе од датог система вредности и норми, и имају за задатак да их прошумаче и примене. Ту је социологија потребна за објашњење постанка једне норме, као и за њену што успешнију или рационалнију примену. Али у колико специјалне друштвене науке проучавају чињенице узрочно, изгледа нам да је немогуће одвајање специјалних друштвених наука од специјалних социологија, чим оне усвоје социолошки метод. Оне се могу одвојити само, ако се усвоји један други метод, у економији на пр. дедуктиван. Али и кад се изједначе специјалне друштвене науке и специјалне социологије, могу остати извесни моменти резервисани за специјалне друштвене науке, они који се називају техничким или техничким. Познавање ових ће бити потребно за социолога, да одвоји и разуме своје проблеме, али они у колико се односе на практичну примену чине у ствари нешто за себе, одн. чине засебне науке.

Као што то Мос и Фоконе (у својем заједничком чланку: Социологија у француској Енциклопедији) врло тачно примећују да посебне друштвене науке, усвајајући социолошку методу, мењају и мењаће начин проучавања друштвених појава, и оне ће постојати све више и више делови једне јединствене науке. Они примећују такође, и сасвим тачно, да се поједине партије социологије не могу поклопити баш тачно са различитим постојећим друштвеним наукама.

Из овог нашег излагања о односу опште социологије и посебних друштвених наука одн. посебних социологија излази, очевидно, као начело нашег рада, сарадња свих друштвених наука. Али ми смо исто тако констатовали потребу сарадње психолога и биолога са нама. Специјално место заузимају науке које су управо на средини између природних и друштвених наука, као на пр. људска географија. У смислу овакве широке сарадње друштво ће уједначити свој рад и теоријски и, нарочито, практичан при проучавању

наше земље. Ту ћемо морати да тражимо помоћи и од једног хигијеничара или једног агронома и људи многих других струка а све у циљу да објаснимо овај или онај социални момент.

Ми смо овде, на теориском плану истакли потребу и научну оправданост ових сарадња у оквиру социологије као синтетичне и опште науке о друштву.

Социологија, као што је већ Диркем показао, ослобађа посебне друштвене науке од претераних специјализација и оштрих одвојености једних од других. Данас је све јасније да су ове специјализације доведене до крајности одвојиле многе друштвене науке од блиског додира са стварношћу и тиме их одржавале на степењу технике и на нивоу формалних и апстрактних појмова и мерила. Упоредо са савременим напорима филозофије да укаже на јединство сазнања, услед јединства света, социологија истиче потребу јединства погледа и методе у оквиру друштвених наука, које имају да јеруке свест о јединству друштвене стварности. То јединство није механичко и шоталистичко; оно се, напротив, изражава у квалитативно друкчијим елементима који су међусобно повезани и узјамно делују у стварности. Ошуда, потреба сарадње и помоћи разних метода и дисциплина с друштвеним наукама. Издвојене елементе стварности, издвојено право или уметност или човек, шо су апстракције. Само у односу и вези са целином друштвене стварности, ови елементи живе и постоје. Социологија даје посебним друштвеним наукама свест о потреби сагледања у целини, у међусобној повезаности и указује на нужност сарадње наука и људи. Ова повезаност и ово јединство метода није само потреба друштвених наука, шо је потреба свих наука, целокупне људске делатности, као израз општег јединства науке и праксе, мисли и стварности. Није зашто случајно што су два последња међународна филозофска конгреса, нарочито онај последњи, одржан прошле 1937 год. у Паризу под окриљем прославе Декарта, посвећени проблемима јединства наука и целокупног људског сазнања. Ако ми овде приступимо прво спровођењу ових идеја у домену друштвених и њима сродних наука, шо је ради обогаћења и усавршавања области које су нам ближе и на којима радимо, али у исто време ми тежимо да, у колико шо до нас стоји, допринесемо остваривању најширих перспектива, јединству човечанског знања о шоталистешу света, у коме су природа и друштво само делови једног система који човек треба потпуно да интелектуално савлада, да би га доцније и стварно победио. Без научне свести о шоме нема практичног остварења.

Социологија и остале друштвене науке су само један од главних путева који воде шој општој и синтетичној људској науци. Са својим сретствима и својим оквирима оне теже остварењу једне јединствене и опште друштвене науке, науке која ће у извесном смислу превазићи социологију, која је само један историски облик научне синтезе, и носити престо али величанствено име носноца свих стварања у науци и друштву: наука о човеку.

Ми данас још увек нисмо близу овом крајњем циљу било што друштвене науке нису досијигле своју зрелост било што људско друштво не даје објективне могућности за шо. Али, макако задржан и успорен, процес научног развоја иде у овом правцу. Социолошки дух или социолошки метод су у многим земљама већ ушли и ојлодили посебне друштвене науке и мостови сарадње и везе међу овим наукама се све сигурније постављају. Извесно је да излазимо из стања издвојености и сукоба међу наукама и улазимо у период сарадње и узамних веза. Ми смо указали на велику научну и теориску важност овог најора. Његова морална и идејна важност није мања. Као што је Бугле показао¹⁾ друштвене науке, указујући на универзални карактер друштвених проблема и на опште обележје живота и судбине човека, ма где живео, ма коју боју коже има и ма којим се језиком изражавао, претстављају најсигурнију школу међународног духа и идеја солидарности. Радећи на солидарности и сарадњи наука, ми уједно указујемо и припремамо све друге људске солидарности.

* * *

Први део књиге је, као што је речено, посвећен односима појединих социалних наука. У другом делу износимо преглед социологије и, узгред, некојих социалних наука код страних народа и, затим, код нас. Овај део је мање опшун него претходни. Немачку смо овде изоставили да би јој поклонили нарочиту пажњу у следећим публикацијама. Благодарети љубазности једног младог румунског социолога имамо један добар преглед румунске социологије и социалних наука. Засебно место смо дали прегледу социалних наука и социологије Срба. Један чланак смо објавили о хрватској социологији. О словеначкој ће доћи у једној од идућих свезака. Треба, међушим, овде рећи да без помоћи и Словенаца нећемо моћи скоро да дамо прегледе социологије и друштвених наука Хрвата и Словенаца.

¹⁾ Les sciences sociales en France, Préface (Paris, 1937, стр. 10.)

Врло много места смо дали прегледу књига објављених последњих година, углавном наших, важнијих и вредних пажње. Ако има нејоштауности, неће бити кривице до нас него до материјалних теешкоћа и специјално што нам издавачи и писци, којима смо се давно обрашили нису послали своја дела. У приказима смо се држали начела да ваља изнећи битне карактеристике дела и вредности његову са социолошког гледишта.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР